

KS. JACEK MOLKA

**MESJAŃSKA INTERPRETACJA TEKSTU Rdz 49, 10
W QUMRAŃSKIM ZWOJU 4QP Bless
(BŁOGOSŁAWIEŃSTWA PATRIARCHÓW - 4Q252)
- frag. 1, kol. 5, 1-7**

W pierwszej części niniejszego artykułu zostanie zaprezentowana ogólna analiza tekstu Rdz 49, 8-12 - błogosławieństwa Jakuba dla Judy (1). Następnie będzie przedstawiony gatunek literacki i tematyka dokumentu 4Q252, w którym treść piątej kolumny nawiązuje do tego fragmentu biblijnego (2). Kolejny paragraf zawiera zachowany tekst i tłumaczenie 4QP Bless (3). Ostatnia część tego artykułu dotyczy mesjańskiej interpretacji tekstu Rdz 49, 10 w tym qumrańskim manuskrypcie odnanionym w grocie czwartej (4).

1. Analiza tekstu Rdz 49, 8-12

Tekst Rdz 49, 8-12 jest złożoną jednostką literacką, która składa się z elementów pochodzących z różnych okresów. Wydaje się on kompilacją wielu przekazów, które stały się jednością w czasach po niewoli babilońskiej (VI w. przed Chr.)¹.

⁸ *Judo, ciebie sławić będą bracia twoi, twoja bowiem ręka na karku twych wrogów! Synowie twego ojca będą ci oddawać pokłon!* ⁹ *Judo, młody lwie, na zdobyczy rósć będziesz, mój synu: jak lew czai się, gotuje do skoku, do lwicy podobny - któż się ośmieli go drażnić?* ¹⁰ *Nie zostanie odjęte berło od Judy ani laska pasterska spośród kolan jego, aż przyjdzie ten, do którego ono należy, i zdobędzie posłuch u narodów!*

1 Szczegółowo zob. U. Szwarz, *Przesłanie Rdz 49 i Pwt 33. Studium literacko-egzegetyczno-historyczne*, Lublin 1997, 94-97. Na temat innych teorii datowania tego tekstu zob. J. St. Synowiec, *Mesjanizm w Rdz 49, 8-12?*, w: *Mesjasz w biblijnej historii zbawienia*, red., S. Łach, M. Filipiak, Lublin 1974, 42nn. Tekst Księgi Rodzaju można podzielić na trzy części: prehistorię biblijną (1, 1-11, 32), historię patriarchów (12, 1-36, 43) i historię Józefa (37, 1-50, 25). Omawiany fragment znajduje się zatem w trzeciej części Rdz. Por. S. Wypych, *Księga Rodzaju*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red., L. Stachowiak, Poznań 1990, 82-99, szczególnie 83.

¹¹ *Przywiąże on swego osiołka w winnicy i źrebię ośle u winnych latorośli. W winie prac będzie swą odzież, i w krwi winogron swą szatę.* ¹² *Będą mu się iskrzyły oczy od wina, a zęby będą białe od mleka*².

A. Wersety 8-9

Wstęp do w. 8 jest uroczystą prezentacją Judy - ניהודה אָהָה („ty jesteś Juda”). Prawdopodobnie jest to przedstawienie nie tylko konkretnej osoby kolejnego syna Jakuba, lecz także całego pokolenia zapoczątkowanego przez niego. Dalsze sformułowania świadczą o wywyższeniu, chwale, zwycięstwie i dominacji Judy nad przeciwnikami. Zostało to przedstawione za pomocą obrazu ręki, którą opiera on na karku nieprzyjaciół. Tego typu wyobrażenie jest symbolem tryumfu, potęgi, zwycięstwa, upokorzenia i uzależnienia ich od siebie³.

Kolejne słowa sugerują również, że pozycja Judy wśród swoich braci jest wyjątkowa. Jego krewni (אָהָה יְדָה - „bracia twoi”, בְּנֵי אָבִיךָ - „synowie twojego ojca”) znajdują się w swoistej zależności od niego uznając jego przewagę nad sobą (por. Rdz 18, 2; 33, 7, 2 Sm 14, 33)⁴. Wyraża się ona w zastosowaniu dwóch hebrajskich rdzeni: יָדָה (יְדוּדָה - „wysławiają cię”) oraz שָׁחָה (שִׁשְׁתָּחִיּוּ - „oddają ci pokłon”). Autorzy tekstów biblijnych używali ich do opisywania powinności poddanych wobec swoich przełożonych lub okazywania szacunku komuś sytuowanemu wyżej w hierarchii społecznej. Pierwszy z nich charakteryzuje obowiązki człowieka wobec Boga. Występuje w tekstach traktujących o wyznawaniu grzechów przed Jahwe, wychwalaniu Go i dziękowaniu Mu za dobrodziejstwa⁵. Drugi zaś określa postawę przepelnioną czcią, oddaniem, uwielbieniem i szacunkiem przed kimś, kto na nią zasługuje. Konkretyzuje się ona niskim pokłonem do samej ziemi. Wydaje się zatem, że Juda cieszył się szczególnym uznaniem u redaktora tego tekstu⁶.

Idee zawarte w omówionym powyżej wersecie kontynuuje treść stychu 9⁷. Jego redaktor podkreśla wyższość i potęgę Judy nad nieprzyjaciółmi porównując go do lwa⁸, który powszechnie uznawany jest za króla zwierząt (נִיּוּדָה אָהָה - „młodym lwem jest Juda”). Ponadto, używa słowa לִּפְתָּח („łup”, „zdobycz”, „rozbój”, „rabunek”) nawiązując do pokonania przez Judę wrogów, co wiązało się z osiągnięciem korzyści materialnych. W ten sposób bohater tego tekstu, pomimo młodego wieku, panuje

2 Cytaty (kursywa) i księgi biblijne Starego i Nowego Testamentu według: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia)*, Poznań 2000. Oznaczenia dokumentów odnalezionych w Qumran wedle: S. Mędala, *Wprowadzenie do literatury międzytestamentalnej*, Kraków 1994.

3 Por. M. Zipor, פְּתָח TWAT 6, 392-397.

4 Por. J. St. Synowiec, *Oto twój król przychodzi. Mesjasz w pismach Starego Przymierza*, Kraków 1992, 30 oraz Tenże, *Mesjanizm...*, art. cyt., 28.

5 Por. G. Mayer, J. Bergman, W. von Soden, יָדָה TWAT 3, 455-474.

6 Por. U. Szwarz, *Przesłanie...*, dz. cyt., 58n.

7 Na temat kontrowersji wokół tłumaczenia tego wersetu zob. J. St. Synowiec, *Mesjanizm...*, art. cyt., 29.

8 Według tekstu 4 Ezd 12, 31n lew z pokolenia Judy jest synem Dawida i Mesjaszem. Na temat tego apokryfu zob. R. Rubinkiewicz, *Wprowadzenie do apokryfów Starego Testamentu*, Lublin 1987, 99-102.

nad otoczeniem, budzi respekt i lęk. Sam zaś jest pewny swojej nietykalności i bezpieczeństwa. Interpretując ten werset kolektywnie, pokolenie Judy, wraz z wpływającym czasem stało się jak stary lew, którego siła budzi powszechny szacunek i strach. Dlatego też nikt nie ośmiela się mu przeszkadzać, kiedy on odpoczywa (por. Lb 23, 24; 24, 9). Zwrot רָבַץ („przysiadł”) wykorzystany przez autora do sprecyzowania pozycji przybranej przez Judę - lwa oraz retoryczne pytanie מִי יִקְרַע („kto go poruszy”) świadczy o poczuciu powszechnej pewności i pokoju zapewnionym przez Judę⁹.

B. Werset 10

Treść kolejnego wersetu, interpretowanego mesjańsko w zwoju 4Q252, informuje o tym, że Juda może posiadać władzę królewską. Dwa terminy, które sugerują taki wniosek akcentują zakres tej godności.

Pierwszym z nich jest rzeczownik שָׂבַט („berło”, „kij”, „gałązka”, „różga”, „batog”, „kij”, „pałka”, „laska pasterska”)¹⁰. Słowo to najczęściej oznacza berło królewskie (por. Lb 24, 17, Ps 45, 7, Am 1, 5). Może też oznaczać berło jako symbol władzy reprezentowanej przez naczelnika szczepu (por. Sdz 5, 14)¹¹. A zatem termin ten wydaje się wskazywać na to, że człowiek, który trzyma przedmiot nim określany, posiada prawo do rozstrzygania różnych sądowych spraw, dociekania sprawiedliwości oraz karania winnych. Spoczywa na nim również obowiązek obrony słabych, pokrzywdzonych i prześladowanych. Drugim określeniem jest מְחַקֵּק¹², które pojawia się parokrotnie na kartach Biblii (por. Sdz 5, 14, Pwt 33, 21, Lb 21, 18). Można je tłumaczyć podmiotowo - „książę”, „naczelnik”, „wódz”, „namiestnik”. W znaczeniu przedmiotowym natomiast, występującym w tekście Rdz 49, 10, należy je tłumaczyć - „berło”, „oznaka władzy”. A zatem jest ono synonimem poprzednio omawianego rzeczownika i podkreśla funkcje przywódcze właściciela insygniów królewskich¹³.

Redaktor tego wersetu używa zwrotu לֹא יִסָּר („nie odejdzie”) w odniesieniu do oznak władzy królewskiej. Identyczne sformułowanie spotykamy w tekście 2 Sm 7, 15. Jego podmiotem jest tam rzeczownik חֶסֶד („miłość”, „miłosierdzie”, „łaskawość”) Jahwe¹⁴. Wydaje się zatem, że autor chciał przez to podkreślić, iż berło - znak władzy nie przysługiwało Judzie. On sam nie był w stanie zdobyć je dla siebie. Nie miał do niego prawa, lecz ktoś potężniejszy od niego postanowił, aby właśnie jego pokolenie je posiadało.

Zewnętrzne przejawy władzy przysługujące potomkowi Jakuba nie zostały dane mu na trwałe, bez czasowego ograniczenia. Nie były też jego własnością. Zostały mu tylko powierzone, zdeponowane do oznaczonego momentu w przyszłości. Taki wniosek wynika z dalszej lektury w. 10, gdzie jest napisane יָד כִּי יָבֵא שׂוֹלָה - („aż przyj-

9 Por. U. Szwarc, *Przesłanie...*, dz. cyt., 59n oraz J. St. Synowiec, *Oto...*, dz. cyt., 30 oraz Tenże, *Mesjanizm...*, art. cyt., 29.

10 Por. H. J. Zobel, שָׂבַט TWAT 7, 966-974.

11 Por. J. St. Synowiec, *Oto...*, dz. cyt., 34 oraz Tenże, *Mesjanizm...*, art. cyt., 39.

12 Por. H. Ringgren, מְחַקֵּק TWAT 3, 149-157.

13 Por. U. Szwarc, *Przesłanie...*, dz. cyt., 60n.

14 Poprzedni w. 9, w którym występuje sformułowanie „mój syn”, wydaje się także nawiązywać do przepowiedni Natana („on będzie Mi synem” - 2 Sm 7, 14). Nie jest zatem wykluczone, że tekst Rdz 49, 9-10 jest relekturą mesjańskiego fragmentu z Drugiej Księgi Samuela.

dzie, do którego ono należy”). Nadejście tajemniczej postaci w bliżej niesprecyzowanej przyszłości wyznacza granicę piastowania przez Judę urzędu królewskiego.

Analizując ten tekst trudno ustalić pochodzenie rzeczywistego właściciela insygniów, na którego wydaje się wskazywać słowo שִׁילֹה¹⁵ - tylko raz występujące w Biblii. Wydaje się, że istnieje jakaś szczególna relacja pomiędzy czwartym synem Jakuba a zagadkową postacią. Przewyższa ona Judę, gdyż całe narody są jej posłuszne i poddane. Takie rozumowanie potwierdza fraza נִלְוֵהָ יְקָרְתָּ עַמִּים („i jemu posłuch u narodów”). Sformułowanie to może nawiązywać do następujących tekstów: Iz 11, 10; 42, 4; 49, 6-7; 55, 3-5; 60, 3, Dn 7, 14. Zacytowane słowa sugerują istnienie odgórnie ustalonego porządku rzeczywistości, w którym toczy się egzystencja ludzka. Taki porządek może ustalić tylko Bóg, gdyż tylko Jemu, jako Panu i Stwórcy, jest posłuszny człowiek. Nie jest zatem wykluczone, że ową tajemniczą postacią może być sam Bóg. Juda zatem został szczególnie wyróżniony przez redaktora tego tekstu. On, a także i jego pokolenie, został na pewien czas uczyniony przedstawicielem Jahwe na ziemi¹⁶.

Aramejskie parafrazy Starego Testamentu - targumy - identyfikują zagadkową osobę z omawianego wersetu z Mesjaszem. Autor Targumu Onkelosa parafrazuje w. 10 w następujący sposób: „aż do czasu, gdy przyjdzie Mesjasz, do którego należy królestwo i któremu w końcu poddadzą się wszystkie królestwa ziemi”. Natomiast w Targumie Jonatana zostały zapisane takie słowa: „aż do czasu, gdy przyjdzie król Mesjasz, najmłodszy z jego synów”¹⁷.

Tekst Rdz 49, 10 jest powszechnie interpretowany przez egzegetów jako tekst mesjański¹⁸. Wyraża on oczekiwanie i nadzieję Izraelitów na przyjście idealnego Króla-Mejasza, który kiedyś będzie sprawiedliwie rządził odrodzonym państwem judzkim (por. Ez 21, 32). Zapowiedź nadejścia faktycznego właściciela insygniów królewskich, którego panowanie cechuje pokój i sprawiedliwość nawiązuje do wielu biblijnych passusów (por. Mi 5, 3, Iz 9, 5-6, Jr 23, 5; 33, 15, Ez 34, 23n; 37, 24).

C. Wersety 11-12

Lektura kolejnych stychów wydaje się potwierdzać mesjańską interpretację w. 10. Osiołek, który należy do właściciela berła, był niekiedy wierzchowcem króla w czasach pokoju (por. Za 9, 9). Pozostawienie go nieopodał winorośli i umożliwienie mu posilania się nią sugeruje, że wraz z nadejściem oczekiwanego monarchy pokolenie Judy będzie cieszyło się niespotykanym dotąd dobrobytem. Ponadto, idealny władca „będzie prał” (כִּבֵּס) w winie i krwi winogron swoje ubranie (por. Iz 63, 1-3). W starotestamentalnych tekstach zacytowany zwrot oznacza także oczyszczenie

15 Na temat interpretacji terminu שִׁילֹה zob. R. A. Rosenberg, *Beshaggam and Shiloh*, ZAW 105 (1993), 258-261. Autor ten uważa, że słowo to odnosi się do Cyrusa, który został nazwany mesjaszem w tekście Iz 45, 1. Na temat innych hipotez dotyczących tego wyrazu zob. J. St. Synowiec, *Mesjanizm...*, art. cyt., 29-39.

16 Por. U. Szwarz, *Przesłanie...*, dz. cyt., 61n.

17 Por. J. St. Synowiec, *Oto...*, dz. cyt., 33

18 Por. Tamże, 37n oraz Tenże, *Mesjanizm...*, art. cyt., 43-53. Tekst ten jest wyrazem tzw. mesjanizmu królewskiego bezpośredniego.

z grzechów i win (por. Ps 51, 4. 9, Jr 2, 22; 4, 14). A zatem nadejście władcy będzie wyjątkowym wydarzeniem¹⁹.

Obraz dostatku i bogactwa pożywienia został spotęgowany przez redaktora tego tekstu wzmiankami o mleku i winie. Mleko symbolizuje urodzaj (por. Wj 3, 8, Kpł 20, 24). Wino zaś wyobraża brak trosk, radość i wesele (por. Za 10, 7, Ps 104, 15, Prz 31, 6, Pwt 38, 39, Iz 16, 10, Jr 48, 33). Dobrodziejstwa te wydają się powszechnie dostępne, ponieważ rzeczowniki עֵינִים („oczy”) i צֵבֵי („zęby”), które występują w w. 12 nie zostały poprzedzone przedimkami, lecz zostały nieokreślone. Stąd można sądzić, że odnoszą się one do ogółu osób, które będą żyły w mającej nadejść erze idealnego władcy²⁰.

Zawarty w omawianych wersetach opis obfitości, cechujący czasy mesjańskie, znajduje swoje paralele w innych tekstach biblijnych (por. Iz 4, 2, 25, 6, Mi 4, 4, Jl 4, 18, Am 9, 13).

Podsumowując, wydaje się, że lektura tekstu Rdz 49, 8-12 prowadzi do jego mesjańskiej interpretacji. Jest on bowiem wyrazem nadziei redaktora tych stychów na przyjsie idealnego władcy z pokolenia Judy, który będzie sprawował władzę nad Izraelem.

2. Ogólna prezentacja zwoju 4Q252

Zachowane fragmenty manuskryptu 4Q252 zostały zredagowane w języku hebrajskim w I w. przed Chr. Autor tego zwoju cytuje i wyjaśnia różne teksty Księgi Rodzaju. Niekiedy koncentruje swoją uwagę na jakimś konkretnym zagadnieniu i przedstawia dany fragment w całości (np. opowiadanie o potopie - 1, 1-2, 7). Natomiast w innych miejscach można zauważyć pewien pośpiech i skrótowne traktowanie przez niego materiału biblijnego (historia Abrahama - 2, 8-3, 8, Jakuba - 3, 12-13). Końcowa część rękopisu (4, 1-6, 3) dotyczy błogosławieństw Jakuba, których udzielił swoim synom.

Wśród manuskryptów qumrańskich omawiany dokument wydaje się dziełem wyjątkowym, ponieważ nie sposób jednoznacznie określić jego charakteru. Według G. J. Brooke'a jest on komentarzem do Księgi Rodzaju. Redaktor tego egzegetycznego tekstu wykorzystał różne techniki interpretacyjne spotykane w innych zwojach znad Morza Martwego oraz późniejszej literaturze midraszowej. Komentarz ten jest paratetyczno-historyczną formą interpretowania *passusów* biblijnych występujących w Księdze Rodzaju, które nawiązują także do Księgi Powtórzonego Prawa. Nie jest zatem wykluczone, że był on traktowany przez członków gminy qumrańskiej jako *quasi* prawny dokument²¹.

19 Por. U. Szwarz, *Przesłanie...*, dz. cyt., 63.

20 Por. Tamże, 62.

21 Por. *The Genre of 4Q252: From Poetry to Peshet*, DSD 1, 2 (1994), 160-179. W tym opracowaniu szczegółowo zostały omówione zagadnienia dotyczące dokumentu 4Q252 (m. in.: wymiarów zachowanych fragmentów, stanu tekstu, opisu każdej perykopy, rekonstrukcji struktury, gatunków literackich w nim występujących). G. J. Brooke wyróżnia w tym tekście następujące perykopy: kronika egzegetyczna - potop, przekleństwo nad Kanaanem z poetyckim wyjaśnieniem, kronika egzegetyczna - wejście Abrahama do ziemi kananejskiej,

Podobnie sądzi J. C. VanderKam, który zalicza zachowane kolumny zwoju 4Q252 do komentarzy biblijnych. Zaznacza jednak, że nie można tego pisma ściśle zaklasyfikować do literatury typu peszer²². Nie otwiera ono bowiem i nie objaśnia kolejnych części danego tekstu. Nie można go też dołączyć do kategorii komentarzy tematycznych, ponieważ wszystkie omawiane w nim fragmenty pochodzą z Księgi Rodzaju²³. Ich układ zaś jest taki sam jak w BH. Dlatego też, na podstawie dostępnego materiału, nie sposób stwierdzić, czy wybór takich a nie innych tekstów łączy się w jeden ciąg tematyczny²⁴.

Zdaniem C. A. Evansa 5 kol. 4QP Bless jest częścią bardziej rozległego tekstu. Mógł on być peszerem na temat Księgi Rodzaju, jej apokryfem lub florilegium. Według niego w dokumencie 4Q252 można odnaleźć cechy charakterystyczne tych trzech gatunków literackich. Peszer obecny jest w 4, 1-2, 5, 6. Wątki apokryficzne pojawiają się w ustępach 1, 1-2, 7; 2, 8-3, 8; 3, 12-13 oraz 4, 1-6, 3. Ponadto, podobnie jak w zwoju 4QFlor, autor rękopisu 4Q252 łączy razem starotestamentalne urywki z innych kontekstów (Rdz 6, 3 w 1, 2, Rdz 9, 25-27 w 2, 5-7, Rdz 36, 12 i Wj 17, 14 w 4, 1-3 oraz Rdz 49, 3-4 w 4, 3-5). Dokonuje tego, aby pokazać jak owe passusy odnoszą się do przedstawianego opowiadania lub do wypełnienia danego wersetu biblijnego w obrębie przytaczanej historii²⁵.

S. Mędała umieszcza zwój 4QP Bless wśród antologii tekstów biblijnych. Do tego gatunku literackiego można również zaliczyć następujące teksty odnalezione w grocie czwartej w Qumran: wypisy z Pięcioksięgu (4Q158), Midrasz na czasy ostateczne (4Q174), Testimonia (4Q175), Catena do Psalmów (4Q177), Komentarz na okresy (4Q180 i 181), przepisy prawne (4Q159, 4Q513 i 514), Tanhumim (4Q179) oraz tzw. „Horoskopy” (4Q186, 4QMessAr). Autor ten zalicza antologię do gatunku literackiego typu peszer²⁶.

haggada dotycząca Izaaka, halacha dotycząca Sodomy i Gomory, skrótowna narracja - związanie Izaaka, błogosławieństwo Izaaka dla Jakuba wraz z interpretacją, egzegeza przekleństwa Amaleka, peszer dotyczący błogosławieństw Jakubowych. Na temat dokumnetu 4Q252 zob. także M. J. Bernstein, *4Q252: From Re-Written Bible to Biblical Commentary*, JJS 44 (1994), 1-27 oraz R. S. Hendel, *4Q252 and the Flood Chronology of Genesis 7-8: A Text-Critical Solution*, DSD 2, 1 (1995), 72-79.

22 Samo słowo פֶּשֶׁר oznacza wyjaśnienie tajemnicy. Dokonuje się to pod wpływem oświecenia danego przez Boga. Przedstawiciele gminy qumrańskiej przyjmowali, że Bóg objawił swoje plany prorokom. Dopiero jednak Nauczyciel Sprawiedliwości odkrył właściwe znaczenie przepowiedni i przekazał je wspólnocie. Egzegeci wyróżnili dwa rodzaje peszerów: ciągły i tematyczny, który ma formę antologii. Qumrańczycy stosowali specjalną technikę wyjaśniania tekstu biblijnego. Dzieliłi go na jednostki tematyczne, które według nich odpowiadały konkretnej sytuacji zgromadzenia. Niejednokrotnie zmieniali przekaz biblijny, aby bardziej korespondował z sytuacją bądź też poglądami gminy. Por. S. Mędała, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., 67-69.

23 Nie wydaje się to prawdą, gdyż np. w linii 2n kol. 4 został przytoczony tekst Pwt 25, 19 („wymażesz pamięć o Amaleku spod niebios” - P. Muchowski, *Rękopisy znad Morza Martwego. Qumran - Wadi Murabba'at - Masada*, Kraków 1996, 178).

24 Por. J. C. VanderKam, *Manuskrypty znad Morza Martwego*, tłum. R. Gromacka, Warszawa 1996, 62.

25 Por. C. A. Evans, *Jesus and his Contemporaries: Comparative Studies*, Leiden 1995, 103.

26 Por. *Wprowadzenie...*, dz. cyt., 75n.

Podsumowując, można sądzić, że frag. 1 kol. 5, 1-7 4Q252 jest peszerem do Księgi Rodzaju, konkretnie do tej jej części, w której jest napisane o błogosławieństwie Jakuba dla Judy²⁷.

3. Tekst i tłumaczenie 4Q252 frag. 1 kol. 5²⁸

[לוא] יסור לִיט מִבֵּט יְהוּדָה בְּהִיּוֹת לִיִּרְאֵל מִמֶּלֶךְ	1
[לוא] יִכְרַת יוֹב בּוֹא לְדוּיֵד כִּי הַמַּחֲקֵק הִיא בְרִית הַמַּלְכוּת	2
[אל] פִּי יִרְאֵל הֵמָּה הַרְגָלִים עַד בּוֹא מִיָּד הַצֶּדֶק צִמַּח	3
דוּיֵד כִּי לוֹ וּלְדוּעוֹ נִחְנָה בְרִית מַלְכוּת עִמּוֹ עַד דּוֹרוֹת עוֹלָם אֲשֶׁר	4
שְׁמֵרָה [הַחֲזָרָה עִם אֲנִי הַיִּחִיד כִּי]	5
[הִיא כִּנְסַח אֲנִשִּׁי]	6
[נָחַן] הַקֹּדֶשׁ	7

„¹ Władca [nie] zostanie usunięty od plemienia Judy. Kiedy Izrael posiada władzę, ² [nie] zostanie odcięty ten, kto siedzi na nim (na tronie) Dawida. Dlatego, że «berło» jest przymierzem królestwa, ³ (a) [tysiąc] Izraelitów są «stopami». Aż do przyjścia Mesjasza Sprawiedliwości, Odrośli ⁴ Dawida, ponieważ dla niego i jego potomków zostało dane przymierze królestwa nad jego ludem dla wiecznych pokoleń. Dlatego, że ⁵ on podporządkował się [...] Torze z członkami wspólnoty. Gdyż ⁶ [...] to jest zgromadzenie członków ⁷ [świętość...]. On dał²⁹».

4. Mesjańskie wyjaśnienie tekstu Rdz 49, 10 w zwoju 4Q252

We frag. 1, kol. 5, 1-7 4Q252 patriarchalne błogosławieństwo z Księgi Rodzaju było rozumiane jako wyrocznia mesjańska³⁰. Interpretacja qumrańska oscyluje wo-

27 Por. G. J. Brooke, *The Genre...*, art. cyt., 173n oraz M. G. Abegg, *The Messiah at Qumran: Are We Still Seeing Double?*, DSD 2, 2 (1995), 134. Autor ten uważa, że zwój 4Q252 może być peszerem lub midraszem.

28 Tekst tego fragmentu zwoju 4Q252 według F. García Martínez, E. J. C. Tigchelaar, red., *The Dead Sea Scrolls. Study Edition*, t. 1, Leiden-New York-Köln 1997, 504 oraz C. A. Evans, *Jesus...*, dz. cyt., 102. Tłumaczenie własne.

29 Dla porównania przekładów podaję także tłumaczenie P. Muchowskiego, *Rękopisy...*, dz. cyt., 178: „¹ (godność) władcy [nie] zostanie odsunięta od plemienia Judy. Dopóki Izrael ma władzę, ² [nie] przestanie zasiadający należeć do (potomków) Dawida. Berło bowiem jest oznaką praw królewskich. ³ Szczepy Izraelskie to „nogi”. Aż do przyjścia mesjasza sprawiedliwości, odrośli ⁴ Dawida. Jemu bowiem i jego potomstwu zostały dane prawa królewskie do jego ludu, po wieczne pokolenia. Jako że ⁵ strzegł [...] Tory, z członkami zrzeczenia, ponieważ ⁶ [...] jest to zgromadzenie członków ⁷ [...] dał”. Por. angielskojęzyczne tłumaczenie tego fragmentu: F. García Martínez, E. J. C. Tigchelaar, red., *The Dead Sea Scrolls Translated. The Qumran Texts in English*, tłum. W. G. E. Watson, Leiden-New York-Köln 1994, 215, a także M. G. Abegg, *The Messiah...*, art. cyt., 134. Por. również tłumaczenie na język niemiecki L. T. Stuckenbruck, „Messias” Texte in den Schriften von Qumran, w: *Mogilany 1993. Papers on the Dead Sea Scrolls offered in memory of Hans Burgmann*, red., Z. J. Kapera, Kraków 1996, 134.

30 Por. J. M. Allegro, *Further Messianic References*, JBL 75 (1956), 174nn.

kół rzeczowników występujących w tekście Rdz 49, 10: עַד כִּי־יָבֹא שׂוֹלָה נִלְוֹ יִקְחֶת עִמָּם („nie odejdzie berło od Judy i oznaka władzy spomiedzy jego stóp aż przyjdzie, do którego ono należy. I jemu posłuch u narodów”). Rozpoczyna się ona od przytoczenia parafrazy tego biblijnego stychu (l. 1): „władca (שליט) nie zostanie usunięty od plemienia (משבט) Judy”.

Rzeczownik שֶׁבֶט („berło”) występujący w oryginalnym brzmieniu Rdz 49, 10a został zinterpretowany przez redaktora analizowanego rękopisu w podwójny sposób. Po pierwsze, w znaczeniu „plemię”, „pokolenie” (np. szczep Judy). Po drugie zaś w znaczeniu symbolu władzy dzierżonego przez monarchę (לֵט), który będzie pochodził z pokolenia Judy, konkretnie zaś z rodu Dawida³¹. Redaktor omawianego zwoju nawiązuje do tej myśli, kiedy wyjaśnia pierwszą część w. 10: „kiedy Izrael posiada władzę, nie zostanie odcięty ten, kto siedzi na nim (na tronie) Dawida” (l. 1-2). Dalej zaś podaje powód takiej interpretacji w. 10a: „dlatego, że berło (המחקה) jest przymierzem królewskości (ברית המלכות), a tysiące Izraelitów są stopami (הרגלים)” (l. 2b-3). Rzeczowniki występujące w tym starotestamentalnym wersecie - מחקה („berło”, „oznaka władzy”) oraz רגליו („jego stopy”) - zostały zatem wyjaśnione przez niego alegorycznie³².

W zwojach odkrytych w Qumran słowo בַּט („berło”) pojawia się w wielu miejscach. Często było ono łączone z osobą Judy lub kimś, kogo będzie cechowała nadzwyczajna moc i potęga. Dzięki swej sile będzie on w stanie pokonać nieprzyjaciół (por. CD 7, 19, 20, 1Q28b 5, 27, 1QM 11, 6, 4Q175 12, 4Q266 3. 4, 9, 4Q504 1-2. 4, 5).

Termin מחקה, odpowiadający treściowo rzeczownikowi שֶׁבֶט, pojawia się także w Dokumencie Damasceńskim³³. Autor fragmentu CD 6, 3-11³⁴ cytuje tam tekst Lb 21, 18: *Studnia, którą kopali książęta i naczelnicy ludu drążyli berłem (במחקה) i swymi laskami*. W tym biblijnym wersecie rzeczownik ten oznacza narzędzie, za pomocą którego wykopano studnię. W dwuwierszu CD 6, 7-8, przytaczającym tekst Iz 54, 16, berło zostało zidentyfikowane z człowiekiem wyjaśniającym Prawo, wybranym narzędziem Boga. Lektura kolejnych linii tego manuskryptu sugeruje utożsamienie go z Nauczycielem Sprawiedliwości³⁵, który obdarowywał berłami szlachetnie urodzo-

31 Por. M. G. Abegg, *The Messiah...*, art. cyt., 134.

32 Por. O. Betz, *The Messianic Idea in the 4Q Fragments*, w: *Mogilany...*, dz. cyt., 62.

33 Na temat tego tekstu zob. S. Mędała, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., 93-96 oraz J. C. VanderKam, *Manuskrypty...*, dz. cyt., 63-65.

34 „³ ...Ogłosił im, żeby wykopali studnię. Studnię, którą wykopali książęta, którą wydrążyli ⁴ dostojnicy ludu berłem (Lb 21, 18). Studnia to prawo, zaś kopiący ją to ⁵ nawróceni z Izraela, którzy wyszli z ziemi judejskiej i zamieszkali w ziemi damasceńskiej. ⁶ Wszyscy, których Bóg nazwał książętami, gdyż szukali go, a ich powaga ⁷ nie została podważona przez żadne usta. Berło to ten, kto wyjaśnia prawo, o którym ⁸ powiedział Izajasz: Wytwarza narzędzie swej pracy (Iz 54, 16). Dostojnicy ludu, to ⁹ ci, którzy przybywają, aby wyciosać studnię berłami/(ustawami), które ustanowił ustawodawca, ¹⁰ aby kroczyli według nich przez cały okres niegodziwości. Bez nich niczego nie pojmą, aż do wystąpienia ¹¹ Nauczyciela Sprawiedliwości w dniach ostatecznych.” P. Muchowski, *Rękopisy...*, dz. cyt., 197n.

35 Na temat Nauczyciela Sprawiedliwości zob. J. A. Fitzmyer, *101 pytań o Qumran*, tłum. T. Fizia, Kraków 1997, 65-68 oraz 71-73. Lektura tekstów odnalezionych w Qumran nie pozwalała na utożsamienie tej postaci z Mesjaszem. Nauczyciel był postacią historyczną a nie oczekiwanym, przyszłym wybawcą. Por. także S. Mędała, *Alkimos Nauczycielem Sprawiedliwości?*, *Filomata* 429-430 (1995), 74-92.

nych przybywających z Judy do Damaszku. Cytowany wcześniej fragment Księgi Liczb był zatem ważnym tekstem dla kapłańskiej wspólnoty z Qumran. Wskazywał na Nauczyciela Sprawiedliwości - „Berło”. Znał on i interpretował Torę, w której odnajdywał zasady porządkujące życie zgromadzenia (por. CD 1, 9nn)³⁶.

W prezentowanym fragmencie 4Q252 słowo מוֹחֵק zostało zinterpretowane inaczej: „aż do przyjścia mesjasza sprawiedliwości, odrośli Dawida, ponieważ dla niego i jego potomków zostało dane przymierze królewskość nad jego ludem dla wiecznych pokoleń” (l. 3b-4). A zatem rzeczownik berło został tutaj utożsamiony z המלכות בריה („przymierze królewskość”) występującym w linii 2 i 4, które Bóg zawarł na zawsze z królem Dawidem i jego potomstwem (por. 2 Sm 7). Przymierze to jest więc fundamentem, na którym wyrastają mesjańskie oczekiwania gminy qumrańskiej. Zaczęło się ono urzeczywistniać od momentu, gdy zostało dane Dawidowi wraz z władzą nad Izraelem (por. l. 1). W pełni zaś zrealizuje się na końcu czasów w ostatnim i wiecznym pokoleniu wiernych mu Izraelitów (por. l. 4). W tekście CD 6, 1-10 uosobieniem berła był Nauczyciel Sprawiedliwości. Tutaj natomiast zidentyfikowano je z przymierzem Boga z domem Dawida. W obu przypadkach to kluczowe słowo jest ściśle związane z ludźmi, którzy będą podążać za jego wskazaniem. W omawianym urywku 4QP Bless dotyczy ono tysięcy Izraelitów (por. l. 3), ludzi oczekiwanego sukcesora tronu Dawida (por. l. 4)³⁷.

Wersety 3-4 zwoju 4Q252 zawierają interpretację tekstu Rdz 49,10b (כִּי־יָבֹא שִׁילָה) - „aż przyjdzie, do którego ono należy”): „aż do przyjścia (עד בוא) mesjasza sprawiedliwości (משיח הצדק), odrośli Dawida (צמח דויד)”. Postać ta będzie panować „nad jego ludem dla wiecznych pokoleń”. Określenia צמח דויד („odrośli Dawida”) i משיח הצדק („mesjasz sprawiedliwości”) mogły zostać przejęte przez redaktora dokumentu 4QP-Bless ze ST. Teksty z Księgi Jeremiasza potwierdzają takie rozumowanie (*Oto nadejdą dni - wyrocznia Pana - kiedy wzbudzę Dawidowi Odrośl sprawiedliwą* [צמח צדיק] [לדוד]. *Będzie panował jako król, postępując roztropnie, i będzie wykonywał prawo i sprawiedliwość na ziemi* - 23, 5; *W owych dniach i w owym czasie wzbudzę Dawidowi potomstwo sprawiedliwe* [לדוד צמח צדק]; *będzie wymierzać prawo i sprawiedliwość na ziemi* - 33, 15). Księga Zachariasza mogła także inspirować autora tego qumrańskiego zwoju (...*albowiem ześlę sługę mego - Odrośl* [צמח] - 3, 8; ...*Przyjdzie mąż, a imię jego Odrośl* [צמח] - 6, 12). Ponadto, Księga Izajasza zawiera następujące zdanie - *I wyrosnie różdżka z pnia Jessego, wypuści odrośl z jego korzeni* (מִשְׁתָּשִׂי יֶפְרָה) (נִנְצָר). Tekst ten opisuje Mesjasza, który przyjdzie a *sprawiedliwość będzie mu pasem na biodrach* (11, 5).

Obietnica dotycząca trwania przymierza usytuowana w początkowej części linii 4 (לו ולורעו - „dla niego i jego potomstwa”) prawdopodobnie nawiązuje także do tekstu 2 Sm 7, 12. Ten biblijny fragment został zacytowany i wyjaśniony mesjańsko w zwoju 4QFlor 1, 10-13. Można zatem sądzić, że wypełnienie przepowiedni Natana z Drugiej Księgi Samuela dokona się kiedy pojawi się eschatologiczna, mesjańska postać - „odrośli Dawida”³⁸.

36 Por. O. Betz, *The Messianic...*, art. cyt., 62n.

37 Por. Tamże, 63.

38 Por. J. M. Allegro, *Further...*, art. cyt., 175 oraz A. S. van der Woude, *Die messianischen Vorstellungen der Gemeinde von Qumrân*, Assen 1957, 172.

To starotestamentalne wyrażenie wyępuje także w innych tekstach odnalezionych w grocie czwartej (por. 4Q161 8-10, 4Q174 1, 11, 4Q285 5, 3n). Wydaje się zatem, iż miało ono szczególne znaczenie dla kapłańskiej sekty z Qumran. Jej przedstawiciele byli przekonani o tym, że są członkami wspólnoty żyjącej w czasach eschatologicznych, z której będzie pochodził mesjański pretendent do tronu Dawida. Byli pewni tego, iż żyją w czasach ostatecznych a gmina, którą stworzyli jest „plantacją” uprawianą przez Boga (por. 1QH 16, 5-8). Z niej wyrosnie oczekiwany wybawca. Qumrańczycy zaś, jak to wynika z tekstu 4Q252 5, 4-6, tworzą עמו („jego lud”) i są również אַנְי הַיְחַד („członkami wspólnoty”). Ich postawa pełna oczekiwania i wiary w zbawczą interwencję potomka Dawida koresponduje z treścią końcowego fragmentu tekstu Rdz 49, 10: „i jemu posłuch u narodów”³⁹.

W linii 3 4QP Bless 5 redaktor tego tekstu posługuje się partykułą czasową עד („aż do”), którą łączy z czasownikiem בוא („przysść”). W dokumentach qumrańskich można odnaleźć podobne sformułowania (por. np. 1QS 9, 11, CD 6, 10). Tego typu zwroty występują w kontekstach eschatologicznych i wydają się wskazywać na zbawczą interwencję Boga. Nastąpi ona, kiedy pojawi się albo Nauczyciel Sprawiedliwości, bądź też końcowy prorok lub Mesjasz. Wtedy też skończy się czas ucisku i prześladowań ludu Boga. Nie jest zatem wykluczone, że te i inne fragmenty dokumentów qumrańskich (por. np. CD 12, 23-13, 1; 20, 1) nawiązują do przepowiedni z tekstu Rdz 49, 10, w której zawarta jest obietnica przyjścia tajemnicznej postaci - שִׁירֵיהָ. To zagadkowe słowo zostało zinterpretowane mesjańsko w targumach, o czym już było wcześniej wspomniane. Podobne rozumienie tego terminu można odnaleźć w omawianym fragmencie 4Q252, w linii 3n. Jego autor oczekiwał zatem na przyjście Mesjasza, który będzie potomkiem Dawida⁴⁰.

Tekst Rdz 49, 10, w którym pojawia się cytowana powyżej partykuła czasowa, mógł też inspirować autorów NT. Fraza ἕως ἄν⁴¹ („aż do”) została wykorzystana przez Jezusa wskazując na przyjście mesjańskiej postaci Syna Człowieczego. Kiedy wysłał On swoich uczniów, aby ogłaszali ludziom rychłe nadejście królestwa niebieskiego (por. Mt 10, 5nn), to kieruje do nich następujące słowa: *Nie zdążycie obejść miast Izraela, nim (ἕως ἄν) przyjdzie Syn Człowieczy* - Mt 10, 23. A zatem warunkiem paruzji i końcowego objawienia się eschatologicznego odkupiciela jest zapowiadanie Izraelitom nadejścia królestwa. Owa proklamacja panowania Boga zastępuje studiowanie i wypełnianie Prawa (por. 1QS 8, 15n)⁴².

Ponadto, grecki odpowiednik terminu צמח דוד („odrośl Dawida”) występuje także w NT. W Apokalipsie św. Jana znajdują się bowiem dwa zdania zawierające ten mesjański tytuł Μη κλαίε, ἰσθὸν ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ἡ ῥίζα Δαυὶδ (*Przestań płakać! Oto zwyciężył Lew z pokolenia Judy, Odrośl Dawida* - 5, 5) oraz ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ (*Ja jestem Odrośl i Potomstwo Dawida* - 22, 16). Odnoszą się one do Jezusa, który jest Mesjaszem Izraela.

39 Por. O. Betz, *The Messianic...*, art. cyt., 64.

40 Por. Tamże, 63n.

41 Por. Mk 9, 1, Mt 16, 28, Łk 22, 18, 1 Kor 4, 5.

42 Por. O. Betz, *The Messianic...*, art. cyt., 64n.

Reasumując, można sądzić, że omawiany fragment 4Q252 podaje mesjańskie wyjaśnienie tekstu Rdz 49, 10. Obecna tam tajemniczą postać nazywa Mesjaszem Sprawiedliwości oraz Odroślą Dawida. Wydaje się zatem, że esseńczycy zamieszkujący Qumran oczekiwali na Mesjasza Króla wywodzącego się z dynastii Dawida, który miał być przywódcą zgromadzenia (por. 4Q285). Jego pojawienie się miało wyzwolić Izraelitów. Królestwo zaś założone przez niego miało trwać wiecznie⁴³.

SKRÓTY

DSD	Dead Sea Discoveries
JBL	Journal of Biblical Literature
JJS	Journal of Jewish Studies
TWAT	Teologisches Wörterbuch zum Alten Testament
ZAW	Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft und die Kunde des nachbiblischen Judentums

⁴³ Por. S. Mędała, *Wprowadzenie...*, dz. cyt., 76 oraz M. G. Abegg, *The Messiah...*, art. cyt., 134n.